

postupujúcu napr. štruktúrnym alebo iným (napr. axiomatickým) spôsobom, i tak je nutné rozsah i obsah jednotlivých štýlových pojmov precizovať, čoho sa prirodzene nemôže odrieknuť ani marxistická umenoveda.

Domnievame sa, že by bolo nesprávne odmietnuť všeobecný pojem slohu i jeho historické modifikácie ako termíny formalistického dejepisu umenia, ktoré sú poznačené nesprávnym chápaním vzťahu obsahu a formy v umení, keďže by to nezodpovedalo historickej skutočnosti. Termíny označujúce veľké historické umelecké slohy nie sú termíny nové, ale tradičné, vzniknuté ešte v dobách, kedy nebolo pre umeleckú prax alebo teóriu príznačným jednostranné zveličovanie dôležitosti formy umeleckého diela na úkor jeho obsahu. Je pravdou, že terminológia historických slohov nebola vytvorená vždy šťastne už aj preto, že slohový termín zavše zaviedli odporcovia príslušného slohu priam v záujme boja proti nemu. Etymologický výklad nám nedáva takmer nič a nemá ani didaktickú hodnotu. V priebehu histórie pritom pojem slohu viac ráz zmenil svoj význam a ani v prítomnosti sa nie vždy používa celkom jednoznačne a presne, resp. koexistujú rôzne koncepcie výkladu tohože pojmu. A neraz sa pletie v interpretácii umeleckého diela aj „rang“ týchto kategórií. Nazdávame sa však, že to nijako nesvedčí o objektívnej nemožnosti dospieť k jednoznačnej, objektívne uznávanej a platnej definícii. Dá sa povedať, že podobne ako iné pojmy, ani pojmy umelekohistorických slohov nie sú fixné, lapidárne veci, ale sú plasticky živé a vyvíjajúce sa; umelekohistorické poznanie podľa našej mienky je schopné prehlbovať svoje poznanie skúmaných javov, prenikať čoraz hlbšie k samej ich podstate. Koniec koncov možno povedať, že pojem slohu bol doteraz prijateľný nielen pre tých historikov umenia, ktorí boli prívržencami teórie o autonómnom vývine umenia, ale aj pre tých, ktorí dejiny umenia chápu heteronómne, či už materialisticky alebo idealisticky. Dejepis umenia nemôže rezignovať na používanie postupov slohovej analýzy, slohovej kritiky, ktoré mu umožňujú v nejednom prípade atribúciu umeleckého diela určitému umelcovi, dielni, škole, oblasti, i jeho relatívne datovanie, a pritom môžu nám pomôcť prenikať aj k samej podstate diela, a to podľa nášho náhľadu bezpečnejšie než subjektívne, kontrole ťažko prístupné intuitívne interpretácie

umeleckých výtvorov, a to aj vtedy, keď sa poučujú na Heideggerovej filozofii.

Pre vedecký dejepis umenia sa datovaním a atribúciou jeho úlohy bezpochyby nevyčerpávajú, no aj tieto úlohy sú *conditio sine qua non* vedeckého skúmania umeleckých faktov. Pozitivismus, ktorý má dozaista svoje medze a slabé stránky, nemožno prekonať prechodom do iracionality a subjektívneho idealizmu, ale iba prehĺbenejším, striktne vedeckým a racionálnej kontrole prístupným štúdiom materiálu. Kategória štýlu, ak by sa ju podarilo vyjasniť v ucelenej, zavŕšenej forme teórie štýlu, môže nadobudnúť veľmi dôležitý význam pri systemizácii a triedení priam nepreberného už množstva empirických poznatkov zo skúmania obrovskej látky nášho predmetu pri odkrývaní dialektickej povahy faktov, aj pri ustanovovaní ich racionálnej súvislosti, zložitých vzájomných vzťahov a súvislosti skúmanej oblasti s inými sférami spoločenského vedomia, ba spoločenskej aktivity vôbec.

Aby sme mohli zaujať určité stanovisko k niektorým otázkam, ktoré predchádzajúce kapitoly nastolili, ešte raz súhrnne vymenujeme, do akej šírky typov sa pojem slohu rozrástol a ktoré jeho podoby sú živé dodnes. Okrem tzv. individuálneho, personálneho a materiálového štýlu najmenej je rozpracovaný druhový, žánrový štýl, ale i „regionálny“ alebo „nacionálny“ sloh výtvarných pamiatok, hoci prehĺbenejšie preskúmanie všetkých týchto kategórií by mohlo priniesť nový pohľad na kategóriu historického štýlu, ba i na logický nadčasový pojem štýlu i na všeobecnú teóriu štýlu.⁶⁶

Pojmy historických (epochových) štýlov sa najbežnejšie používajú, aj keď v podstate sú zrejme relatívne v tom zmysle, že obsah a rozsah tohože pojmu sa chápe nerovnako i tými, ktorí uznávajú jeho vedeckú hodnotu a účelnosť, a to nielen u príslušníkov vekove rozdielnych generácií, ale dokonca aj u rovesníkov alebo príslušníkov tejže umeleko-historickej školy. Treba dať za pravdu Freyovi, že historické slohové pojmy, slúžiace na označenie epochy osebe, vykazujú štruktúry rozličného druhu a vyžadujú si aj z tohto hľadiska systematické preskúmanie. Niektorí historici umenia považujú za sloh len taký jav, ktorý sa uplatnil v architektúre; ostatným slohovým fenoménom, nemajúcim pendant v stavebníctve, napr. *biedermeieru*, romantizmu a mnohým